

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

**“Demokratik huquqiy davlat yaratish milliy tiklanishni asosiy maqsadi
o'rni” mavzusidagi**

РЕФЕРАТ

Ilmiy rahbar: G.K.Masharipova

Toshkent- 2015

Mundarija:

Kirish.

1. Milliy hayotimizning o'tmishdagi ahvoli.
2. Siyosiy mustaqillik - milliy-ma'naviy tiklanish asosi.
3. Milliy tiklanishda demokratik, huquqiy davlat barpo etishning ahamiyati.

Xulosa.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

Kirish

Mavzuning dolzarbligi. O'zbekiston Respublikasi ham mustaqillik tufayli demokratik jamiyat qurishni asosiy maqsad qilib belgilab oldi. Uning milliy-ma'naviy merosimizga, milliy davlatchilik sohasidagi qadriyatlarimizga tayangan holda «o'ziga xos va mos taraqqiyot yo'lini tanladi». Hamda fuqarolik jamiyati qurilishi bilan bog'liq vazifalarni aniqlab oldi. Prezidentimiz ta'kidlab o'tganidek, o'zining ma'naviy qadriyatlariga, merosiga tayanmagan, uni hisobga olib umumbashariy qadriyatlar, tamoyillar bilan uyg'un qurilmagan jamiyatni haqiqiy demokratik jamiyat deb bo'lmaydi¹.

O'zbekistonda demokratik jamiyat qurilishi bilan bog'liq o'zgarishlarga, yutuq va muammolarga, faqat uning o'ziga xos xususiyatlarini e'tirof etgan holdagina to'g'ri baho berish mumkin. Bunga hech qachon boshqa bir mamlakat, u erdagi demokratiyaga yondashuvdan kelib chiqib, to'g'ri baho berib bo'lmaydi. Bunday yondashuv xolis emas. Chunki, demokratik jamiyatni biron-bir mamlakatga qiyosan yagona andoza asosida qurib yoki boshqa xalqlarga uni ko'chirib o'rnatib bo'lmaydi. Demokratik jamiyat qurilishi o'zining xilma-xil milliy meroslariga ega bo'ladi. Har bir xalq demokratiyani o'zining milliy-madaniy merosi, siyosiy mentaliteti, fe'l-atvori, qadriyatlari orqali ko'radi hamda demokratiyaning umumbashariy ma'no va mazmunini boyitishga hissa qo'shadi.

O'zbekistonda demokratik jamiyat qurish nazariyasi va amaliyotini o'rganishning o'ziga xos zarurat va sabablari mavjud.

Bugun dunyoda demokratiya, demokratik jamiyat to'g'risida muayyan mo'tadillashgan ilmiy kontseptsiyalar ishlab chiqilgan. Ularda demokratik jamiyatning qiyofasi, asoslari, yashash va rivojlanishining umume'tirof etilgan qonuniyatlari hamda uning har bir davlat, xalqning milliy-ma'naviy xususiyatlari bilan bog'liq jihatlari tobora keng miqyosda o'z ifodasini topmoqda.

Bugungi kunga kelib dunyoning 160 dan ortiq davlatlarida demokratik tuzumlar umumbashariy va milliy qadriyat sifatida barpo qilinganligi e'tirof

¹I.A.Karimov. Demokratik huquqiy davlat, erkin iqtisodiyot talablarini to'liq joriy etish, fuqarolik jamiyati asoslarini qurish – farovon hayot garovidir. -T., "O'zbekiston" NMIU, 2007, 34-bet.

etilmoqda. Aynan hozirgi davrga kelib, demokratiya insoniyat hayot tarzining eng maqbul rivojlanish yo'li ekanini deyarli barcha e'tirof etayotganligi va uning jahoniy ko'lam kasb qilayotganligi demokratiyani fan sifatida o'rganishni taqozo etayotgan sabablardan biridir.

Ikkinchidan, O'zbekistonda barpo etilayotgan demokratik jamiyat, uning o'ziga xos xususiyatlarini aniqlash, o'rganish zarurati ham shu qonuniyat bilan bog'liqdir. Bu zarurat mamlakatimiz Prezidenti I.A.Karimovning: «Pirovard maqsadimiz – ijtimoiy yo'naltirilgan barqaror bozor iqtisodiyotiga, ochiq tashqi siyosatga ega bo'lgan kuchli demokratik huquqiy davlatni va fuqarolik jamiyatini barpo etishdan iboratdir»¹, - deb ta'kidlagan umumstrategik vazifani amalga oshirish bilan bog'liqdir. Bu fikrni 2005 yili 28 yanvarda Oliy Majlis Qonunchilik palatasi va Senatning qo'shma yig'ilishida yana bir bor ta'kidlagan edi. «Bizning asosiy uzoq muddatli va strategik vazifamiz avvalgicha qoladi – bu demokratik davlat, fuqarolik jamiyati qurish jarayonlari va bozor islohotlarini yanada chuqurlashtirish, odamlar ongida demokratik qadriyatlarni mustahkamlash yo'lidan og'ishmay, izchil va qat'iyat bilan borishdir»². Bu vazifa O'zbekistonda demokratik jamiyat qurish nazariyasi va amaliyoti fanini o'rganishni zarur qilib qo'ygan uchinchi asosiy sabablardan biridir, deyish mumkin.

Ma'lumki, o'tgan davr mobaynida mamlakatimizda davlat hokimiyati va boshqaruvini demokratlashtirish sohasida amalga oshirilgan islohotlar o'ta muhim bir maqsadga, ya'ni hokimiyatlar bo'linishi konstitutsiyaviy printsipini hayotga izchil tatbiq etish, hokimiyatlar o'rtasida o'zaro tiyib turish va manfaatlar muvozanatining samarali tizimini shakllantirish, markazda va joylarda qonun chiqaruvchi va vakillik hokimiyatining vakolatlari hamda nazorat vazifalarining rolini kuchaytirish, sud tizimini liberallashtirish va uning mustaqilligini ta'minlash bo'yicha g'oyat dolzarb chora-tadbirlarni ko'rishga qaratilgan edi.

¹Karimov I.A. O'zbekiston XXI asr bo'sag'asida: xavfsizlikka tahdid, barqarorlik shartlari va taraqqiyot kafolatlari. – T.: O'zbekiston, 1997, 3-bet.

²Karimov B.F. O'zbek xalqi hech qachon, hech kimga qaram bo'lmaydi. – T.13. – T.: "O'zbekiston", 2005. – 177-bet.

Bu jarayonda markaziy ijro etuvchi hokimiyatning boshqaruv tuzilmalari va ma'muriy organlarning vazifalarini o'zgartirishga, ularning boshqarish, tartibga solish va taqsimlash borasidagi vakolatlarini, xo'jalik tuzilmalari faoliyatiga bevosita aralashuvini keskin qisqartirishga katta e'tibor berildi. Boshqacha aytganda, ularning vakolatlarini bozor tamoyillariga muvofiqlashtirish va pirovard natijada davlatning iqtisodiyotni boshqarishdagi rolini jiddiy kamaytirish ko'zda tutilgan edi¹.

Boshqaruv sohasini markazlashtirishni cheklash, bu boradagi vazifalarning bir qismini respublika darajasidan viloyat, tuman va shahar miqyosiga o'tkazish, O'zbekistonda mahalliy o'zini o'zi boshqarishning noyob shakli bo'lgan mahalla tizimini shakllantirish masalalariga katta ahamiyat qaratildi.

Bitiruv-malakaviy ishining o'rganilish darajasi. Bitiruv-malakaviy ishini o'rganishda Prezidentimiz I.A.Karimovning "Demokratik huquqiy davlat, erkin iqtisodiyot talablarini to'liq joriy etish, fuqarolik jamiyati asoslarini qurish – farovon hayot garovidir" (T., "O'zbekiston" NMIU, 2007), "Jamiyatimizni erkinlashtirish, islohotlarni chuqurlashtirish, ma'naviyatimizni yuksaltirish va xalqimizning hayot darajasini oshirish – barcha ishlarimizning mezoni va maqsadidir" (T.15. – T.: "O'zbekiston", 2007) va boshqa asarlarida, shuningdek, Qirg'izboev M. Fuqarolik jamiyati: nazariya va xorijiy tajriba (T., Yangi asr avlodi, 2006) hamda Pugachev V. P. , Solovev A. I. Siyosatshunoslikka kirish (T., "Yangi asr avlodi", 2004), Sultonov T. va bosh. Siyosatshunoslik. O'quv qo'llanma. – T.: TDMI, 2005 va boshqa asarlarda keng foydalanildi.

Mustaqil ishini o'rganishning asosiy maqsadi – demokratik huquqiy davlat yaratish – milliy tiklanishning asosiy maqsadi ekanligini yoritishdan iborat.

Mustaqil ishining o'rganishning asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

- Milliy hayotimizning o'tmishdagi ahvolini o'rganish;
- Siyosiy mustaqillik -milliy-ma'na viy tiklanish asosi ekanligini tushuntirish;

¹O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Islom Karimovning O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Qonunchilik palatasi va Senatining 2010 yil 12 noyabridagi qo'shma majlisida qilgan ma'ruzasi. Mamlakatimizda demokratik islohotlarni yanada chuqurlashtirish va fuqarolik jamiyatini rivojlantirish kontsepsiyasi. – T., 2010, 3-bet.

- Milliy tiklanishda demokratik, huquqiy davlat barpo etishning ahamiyatini yoritishdan iborat.

1. Milliy hayotimizning o'tmishdagi ahvoli

Millatimizning siyosiy ahvoli o'tmishda juda achinarli bo'lgan, bunday ahvol Chor Rossiyasi O'rta Osiyoni bosib olgandan keyin vujudga keldi.

Rus chorizmi Turkistonni bosib olib, uning iqtisodiy, moddiy va ma'naviy boyliklarini talon-taroj qilish bilan kifoyalanmadi, bosqinchi mamlakat sifatida erli xalqni har tomonlama bo'g'ishga, huquqlarini cheklashga, siyosiy ongini yo'q qilishga urindi, siyosiy faoliyatdan butunlay chetlashtirish orqali o'ziga yanada tobe etish hamda doimo bo'ysungan xalq sifatida his etishlari uchun bor usullarni qo'lladi.

Turkiston tarixiga nazar solsak, oliy va o'rta boshqaruv lavozimiga rus harbiylari qo'yilgan. Oliy va o'rta boshqaruv lavozimidagi mahalliy xalq vakillari surib chiqarib yuborilgan. Ular faqat quyi boshqaruv lavozimlarigagina qo'yilgan, bular ham qachonki, Chor Rossiyasiga bo'ysungan, uning har qanday topshirig'iga labbay deb javob beradigan kishilar bo'lgan. Shu tariqa Turkiston xalqi siyosiy hokimiyatdan, hokimiyat esa oddiy fuqarolardan begonalashtirilib qo'yilgan edi. Bu mustamlakachilik tizimi umrini cho'zish va barqaror qilishning eng ishonchli, tarix sinovidan o'tgan, chor ma'murlari tub manfaatlariga to'la mos keladigan an'anaviy usullardan bo'lib hisoblanadi.

Mazlum omma xurofot botqog'iga botsa, siyosiy, huquqiy jihatdan ongsiz, ijtimoiy-siyosiy jihatdan, ilm-fan va texnika taraqqiyotidan qanchalik orqada qolsa, mustamlakachilik istibdodi shunchalik uzoq va bexatar yashashi mumkinligini chor amaldorlari ham, mahalliy ekspluatatorlar ham juda yaxshi bilishardi.

Mustamlakachilar o'z rejalarini amalga oshirishni Turkiston xalqlarining ma'naviyati, qadimiy madaniy merosiga qaqshatqich zarba berish, ommani ruhan sindirish, ilmiy, madaniy-ma'naviy jihatdan qashshoqlantirishdan boshladilar.

Mustamlakachilik davrida o'zbeklar, tojiklar, qozoqlar, qirg'izlar, turkmanlar chidab bo'lmaydigan darajada kamsitildi, o'z yurtida o'zi begona bo'lib qoldi.

Chor Rossiyasi mahalliy xalq vakillarini yuqori va o'rta boshqaruv lavozimiga kelishini istamasdi, chunki bu erli xalqqa nisbatan doimo mensimay, bepisand munosabatda bo'lish oqibati edi. Bundan tashqari, qobiliyatli, iste'dodli, bilimdon va uddaburon odamlardan xavfsirar va ularni iloji boricha chetga surishga intilardi. "Mahalliy xalq orasida, deb yozgan edi Turiston general-gubernatori fon Kaufman, - xonning amaldorlari va ayniqsa, ruhoniylar singari dushmanlarimiz ko'p. Biz bu o'lkaga kelganimizdan keyin ular faqat sobiq mavqelaridan ajralibgina qolmay, balki yaxshi hayotni ta'minlovchi imkniyatlardan ham mahrum bo'ldi. O'sha toifadagi odamlar o'z jamiyatining ruhi va zaif tomonlarini yaxshi bilganliklari uchun avvalgi tartibni tiklash maqsadida xalqni ruslarga qarshi otlantirishga qodirdirlar".

Chor Rossiyasi Turkistonni egallar ekan, erli aholini mensimay, ularni siyosiy hayotga qodir emas deb hisoblar va bu erda go'yoki o'zlarini "katta og'a"larcha tutar edilar. Masalan, o'lka sobiq sovetlarining IV qurultoyida so'zga chiqqan xalq komissari, shovinist Uspenskiy: "O'rtoq musulmonlar, shuni bilingki, biz sizlarning katta og'alaringizimiz. Siz kichik va tushunarliki, bizga bo'ysunishingiz kerak", deb dag'dag'a qilganida ana shunday qarash mavjud edi. Yana bir shovinistlardan A.Kazakov ham bu xususda o'z qarashlarini shunday bayon qilgan edi: "Turkiston jumhuriyatida 95 foiz musulmonlar va faqat 5 foiz ruslar yashaydi va shu 5 foizi butun hokimiyatni deyarli o'z qo'lida ushlab turibdi. Shunday qilib, ozchilik hukumronligi davom etmoqda. Lekin bu vaqtinchalik hol. Musulmonlar dunyosi tayyor bo'lgach, biz jumhuriyatni boshqarish ishini unga topshiramiz! Biz ularga yordam beramiz".

"Chor Rossiyasi yurtimizni bosib olib to biz davlat mustaqilligimizni qayta tiklagunimizga qadar o'rta hisobda 130 yil vaqt o'tdi, - degan edi Prezident Islom Karimov Shu vaqt ichida xalqimiz boshiga ne-ne kulfatlar, baloyu ofatlar yog'ilmadi"¹. Ana shularni o'ylar ekanmiz, bir narsani unutmasligimiz kerak,

¹ Karimov I.A. Biz kelajagimizni o'z qo'limiz bilan quramiz. – 7-jild. – T.: O'zbekiston, 1999. – 144-145-b.

qo'lg'a kiritilgan mustaqillikni asrashimiz, uning qadriga etishimiz va bundan keyin g'aflatda qolmasligimiz darkor.

2. Siyosiy mustaqillik - milliy-ma'naviy tiklanish asosi

Davlat mustaqilligi avvalambor, uning siyosiy mustaqilligidan boshlanadi. Siyosiy mustaqilliksiz davlat mustaqilligiga erishib bo'lmaydi. Xo'sh, davlat mustaqilligining siyosiy belgilari nimalardan iborat?

Mamlakatning siyosiy mustaqilligi, avvalambor, o'zining yaxlit hududiy daxlsiz chegarasiga egaligi va o'sha mamlakat roziligisiz chegara va hududni o'zgartirib bo'lmasligidir. Mamlakat mustaqilligi xalq xohish-irodasi - referendum orqali amalga oshiriladi. Bu mamlakat xalqining o'z vakillari orqali davlatni boshqarishini anglatadi.

O'zbekiston Respublikasi Oliy Kengashining navbatdan tashqari VI sessiyasida (1991 yil, 31 avgust) uchta tarixiy hujjatning qabul qilinishi uning siyosiy mustaqilligini anglatadi.

1991 yilning 31 avgustida O'zbekiston tarixida yangi davr boshlandi. Mamlakat taqdirida muhim ahamiyat kasb etadigan O'zbekiston Respublikasi Oliy Kengashining navbatdan tashqari 6-sessiyasi chaqirildi. Sessiyada respublika mustaqilligi to'g'risida Prezident Islom Karimov ma'ruza qildi. U O'zbekistonning mustaqilligi to'g'risida qonun qabul qilishni taklif etdi. Demak, ana shu sessiyada 3 ta tarixiy hujjat qabul qilindi: (29-betga qarang).

Ushbu tarixiy hujjatlarga ko'ra, 1 sentyabr - respublika mustaqilligi kuni umumxalq bayrami deb e'lon qilindi. Xalqning asriy orzulari amalga oshdi, u o'z taqdirini o'zi hal qiladigan bo'ldi. O'z eridagi barcha tabiiy boyliklarning, otabobolari mehnati bilan yaratilgan butun ishlab chiqarish va ilmiy-texnik kuch-qudratning to'la huquqli egasiga aylandi. O'z buyuk tarixi va madaniyatining munosib vorisi, ajdodlarining ajoyib urf-odatlarini insonparvar an'alarining davomchisi, o'z porloq kelajagining mustaqil ijodkoriga aylandi.

Demak, O'zbekistonning butun tarixi xalqning mustaqillik uchun doimiy va tinimsiz intilishidan guvohlik beradi. Milliy-ozodlik harakatlari, XIX asr oxirlari va XX asrning 30-yillarigacha bo'lib o'tgan qo'zg'olonlar buning yaqqol ko'rinishlari deyish mumkin. Ular qanday tarixiy saboqlar va bahonalar asosida kelib chiqqan bo'lmasin, qanday shiorlar asosida o'tkazilmasin, xalqning barcha harakatlari asosida mustaqillik va erkinlikka intilish mavjud edi.

O'zbekistonning mustaqillikka erishuvi shu erda yashovchi barcha xalqning hohish-irodasi va davrning ob'ektiv tarixiy qonuniyatlariga mos keladi. Evropada ham, Osiyoda ham o'z davrida bir qator imperiyalar juda katta kuch-qudratga ega edilar. Biroq ularning hammasi xalqning milliy-ozodlik va mustaqillik uchun kurashlari natijasida quladi. XX asrda tezkor va keng qamrovli xususiyat kasb etdi. Osiyo, Afrika va Lotin Amerikasining ko'pchilik xalqlari esa o'z davlat mustaqilligiga, istiqlol va erkinlikka erishdilar. Shu ma'noda imperialistik davlat bo'lgan SSSRning parchalanishi tarixiy taraqqiyotning muqarrar va qonuniy natijasi bo'ldi.

O'zbekiston mustaqilligining 16 yilligi 2007 yil 30 avgustda nishonlanar ekan, bu mustaqillik zaminida xalqimizning asrlar davomida olib borgan qonli kurashlari turibdi. Mustaqillik bizga nima berdi deyish mumkin, mustaqillik bizga erkinlik berdi. Prezident iborasi bilan aytganda «O'zbek xalqi hech qachon, hech kimga qaram bo'lmaydi».

Mustaqillikning dastlabki kunlaridanoq mamlakatimizda bu masala hal etildi. 1991 yil 29 dekabrda bo'lib o'tgan saylovlar haqqoniy tarzda o'tkazilib, O'zbekistonning birinchi Prezidenti I.A.Karimov ko'pchilik ovoz bilan saylandi. Mamlakatni boshqaruv hokimiyati dunyodagi davlatlar tajribasiga suyangan holda va xalq manfaatlaridan kelib chiqib oliy qonun chiqaruvchi, ijroiya va sud hokimiyati sifatida tashkil etildi.

Mamlakat Prezidenti shu mamlakat xalqi hayoti, mamlakat taraqqiyoti uchun eng mas'ul yagona yuridik shaxs hisoblanadi. Bunday mas'uliyatni o'z zimmasiga olgan har qanday rahbar o'zining davlat dasturiga ega bo'lishi kerak. I.A.Karimov ana shunday dasturga ega. U respublika xalqining istiqloldan so'ng taqdirini

belgilab beruvchi taraqqiyot yo'lini ilmiy-nazariy jihatdan asoslab bera oldi. U prezident sifatida har qanday og'ir sharoitga qaramay dadil, O'zbekistonni mustaqil yo'ldan etaklab bormoqda.

Mamlakat taraqqiyoti qabul qilingan qonun va bu qonunlar ijrosini ta'minlashga bog'liq. Qonunlar qanchalik xalq maqsad va manfaatlarini o'zida mujassam etsa va u uzluksiz amalga oshirib borilsa, xalqning davlatdan roziligi vujudga keladi. O'zbekiston Konstitutsiyasida va Oliy Majlis tomonidan qabul qilinayotgan qonun va qarorlar ana shu nuqtai nazardan kelib chiqib, amalga oshirilmoqda. Ikki palatali Oliy Majlis qonunlari xalq manfaatiga asoslangandir.

Davlatning siyosiy belgilaridan biri uning davlat ramzlari.

Davlat ramzlari - Konstitutsiyada belgilangan bo'lib (5-modda), bayroq, gerb va madhiya hisoblanadi. O'zbekiston Davlat ramzlari:

1) Mustaqil O'zbekiston Respublikasining bayrog'i, gerbi va madhiyasi.

a) Davlat bayrog'i - 1991 yil 18 noyabrda qabul qilindi.

b) Davlat gerbi - 1992 yil 2 iyulda qabul qilindi.

v) Davlat madhiyasi - 1992 yil 10 dekabrda qabul qilindi.

2) Mustaqil O'zbekiston davlatining nomi Konstitutsiyamizning 1-moddasida «Davlatning O'zbekiston Respublikasi» va «O'zbekiston» degan nomlari bir ma'no anglatadi» deb yozib qo'yilgan. «O'zR» yoki «RU» deb yozish kerak, deyiladi.

3) Mustaqil O'zbekistonning Konstitutsiyasi (1992 yil 8 dekabrda qabul kilingan).

4) O'zbekiston Respublikasining davlat tili - 1989 yil 21 oktyabrda qabul kilingan va Konstitutsiyaning 4-moddasida tasdiqlangan.

5) Mustaqil davlat poytaxti - Toshkent shahri. Konstitutsiyamizning 6-moddasida bayon etilgan.

6) Mustaqil davlat fuqaroligi Konstitutsiyaning 21-moddasida aytilganidek, fuqarolik har qanday davlatning ajralmas belgisidir.

7) Davlat mukofotlari va unvonlari (1997 yil noyabrgacha 30 ta O'zbekiston Respublikasi faxriy unvoni ta'sis etilgan).

8) Milliy valyuta. 1994 yil 16 iyunda qabul kilingan «O'zbekiston Respublikasi milliy valyutasini muomalaga kiritish to'g'risida»gi Prezident Farmoni, 1994 yil 1 iyuldan «So'm» muomalaga kiritildi.

9) Umumxalq bayramlari va boshqalar.

Davlatning asosiy belgilari - bu davlatni mustaqil davlat sifatida e'tirof etish uchun sabab bo'ladigan tushunchalardir. Mustaqil davlat bo'lish uchun har bir davlatning o'z hududi, Konstitutsiyasi, aholisi (xalqi), davlat ramzlari, fuqaroligi, armiyasi, oliy hokimiyat organlari, pul birligi bo'lishi zarur. Demak, davlatning asosiy ramz-belgilari quyidagilardan iborat:

1. O'ziga xos ommaviy hokimiyatning-davlat (ijtimoiy) hokimiyatning ta'sis etilganligi, ya'ni hokimiyat va boshqaruv apparatining, majburlash apparatining borligi.

2. Aholining hududlar bo'yicha uyushganligi. Bu fuqarolarning davlat chegaralari doirasida, muayyan ma'muriy-hududiy birliklarda yashashini bildiradi. Yoki boshqacha aytganda, fuqarolarning hududiy jihatdan bo'linganligi.

3. Suverenitetligi (fran. oliyligi), ya'ni ichki va tashqi siyosat yuritishda mustaqil bo'lish.

4. Huquq ijodkorligi, ya'ni davlat hududida yashovchi barcha kishilar rioya etadigan qonunlarni chiqarishga qodirligi.

5. Davlat apparatining saqlanishi va ta'minlanishi hamda aholining kam ta'minlangan qismiga yordam berish uchun soliqlar solinishi.

6. Umuminsoniy funktsiyalarni (vazifalarni) bajarish, ya'ni hududni qo'riqlash, jinoyatchilikka qarshi kurash, umumiy farovonlik maqsadlarini amalga oshirish uchun qurolli kuchlar va boshqa majburlovchi organlarning mavjudligi. Bu maxsus davlat organlariga: Mudofaa tizimi, Ichki ishlar vazirligi, Ichki ishlar xizmati, Prokuratura, Favqulotda vaziyatlar vazirligi, Milliy xavfsizlik xizmati, Bojxona xizmati va hokazolar kiradi.

7. Konstitutsiya, davlat ramzlari va fuqarolik maqomining mavjudligi.

Milliy-ma'naviy tiklanishni ta'minlab beruvchi asosiy omillardan biri har bir millatning o'z ona tiliga bo'lgan munosabatidir. Qaramlik va mustamlakachilik

yillarida ko'plab millatlar singari o'zbek xalqi ham o'z ona tilini unutayotgan xalqlardan biriga aylanib qolayotgan edi. Ona tilimiz asrlar davomida shakllanib keldi va jamiyat ma'naviy hayotining ajralmas qismiga aylangandi. Til har bir xalqning, millatning hayoti uchun muhim bo'lib, u o'zlikni anglash, milliy ong, milliy tafakkurning ifodasi, avlodlar o'rtasidagi ruhiy-ma'naviy bog'liqlik orqali namoyon bo'ladi. O'z ona tiliga ega bo'lmagan millatning o'zi bo'lmaydi. Xalqimiz tarixida ko'plab buyuk allomalar, tarixiy shaxslar, ma'rifatparvarlarimiz tilimiz ravnaqi uchun kurashib keldilar. Buyuk alloma A.Navoiy turkiy tilda "Xamsa" yozib bu tilning boy til ekanligini, bu tilda ham katta-katta asarlar yozish mumkin ekanligini isbotlab berdi. Har bir millatning ona tili- bu o'sha millatning ruhi, mamlakat mustaqilligi ramzidir.

Prezident I.A.Karimov milliy-ma'naviyatimiz ko'zgusi bo'lgan ona tilimiz ravnaqi uchun sa'y-harakatlar qilgan kishilardan biri. U milliy tilimiz ravnaqi uchun kurashgan ma'rifatparvar bobolarimizdan biri hisoblangan A. Avloniyni til to'g'risidagi so'zlarini keltirib, "Yuksak ma'naviyat-engilmas kuch" asarida shunday deydi: "Har bir millatning dunyoda borligini ko'rsatadigan oyinai hayoti til va adabiyotidir. Milliy tilni yo'qotmak millatning ruhini yo'qotmakdur"¹. Milliy tilni davlat tili maqomiga ko'tarish osonlik bilan amalga oshirilmaydi, ona tilini saqlab qolishga intilish millatparvarlikdir, ma'naviyatli insonlarga til ravnaqi haqida qayg'ura oladilar. Qaramlik yillarida ona tili ravnaqi uchun kurashgan kishilar millatchi sifatida ayblanardi, shuning uchun mamlakatimizda mustaqillik sari intilar ekanmiz, bu masala ko'plarni tashvishga solib qo'ydi. Mustaqillikning ilk qadami sifatida Oliy Kengash qoshida maxsus maslahat kengashi tashkil etilib, 1989 yil 21 oktyabrda "O'zbekiston SSRning Davlat tili haqida" Qonuni qabul qilindi.

Har bir mustaqil davlat o'z davlat tiliga ega bo'lishi kerak. Davlat tili shu mamlakat tub aholisi manfaatlari, tarixidan kelib chiqib belgilanadi. O'zbekistonda aholining 72 foizidan ortig'ini o'zbeklar tashkil etgani bois, bu xalq azaldan ana shu hududda istiqomat qilib kelganligi va boy madaniy, ma'naviy boyliklar egasi

¹ Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – engilmas kuch. – T.: Ma'naviyat, 2008. – 83-b.

ekanligi uchun o'zbek tiliga davlat tili maqomi berildi. Mustaqillik tufayli sobiq sovetlar davrida “mayda xalq” deb erga urilgan millat va uning ona tilining nufuzi oshdi.

Til to'g'risida qabul qilingan qonun milliy - ma'naviy tiklanish yo'lida qo'yilgan qadamlardan biri bo'ldi. Katta tarixiy ahamiyatga ega bo'lgan ushbu qonun yurtimizda istiqomat qilayotgan ko'plab millatlar va elatlarning tillarini rivojlantirish imkonlarini yaratib berdi, ko'plab millatlar o'z ona tilida muloqot qilish, bilim olish imkoniyatlariga ega bo'ldi. Mazkur qonun sobiq sovet tuzumi davrida davom etgan boshqa millatlar ona tiliga bo'lgan tazyiqlarga barham berish imkoniyatini yaratib berdi. 1992 yilda qabul qilingan amaldagi Konstitutsiyamiz 4-moddasida esa davlat tili maqomini huquqiy jihatdan mustahkamladi¹.

Ona tili ravnaqi milliy-ma'naviy tiklanish jarayonida katta rol o'ynaganligi uchun ham mustaqillik yillarida davlat tilining milliy-ma'naviy tiklanish jarayonidagi rolini oshirish yo'lida ko'plab ishlar amalga oshirildi.

I.A.Karimov tilimiz ravnaqi haqida gapirar ekanlar, “Yuksak ma'naviyat-engilmas kuch” asarida shunday fikrlarni bildirib o'tadilar. “Biz ajdodlardan avlodlarga o'tib kelayotgan bebaho boyliklarning vorislari sifatida ona tilimizni asrab-avaylashimiz, uni boyitish, nufuzini yanada oshirish ustida doimiy ishlashimiz zarur”².

Milliy-ma'naviy tiklanish jarayonini milliy tillarning ravnaqisiz tasavvur etib bo'lmaydi, ushbu maqsad yo'lida tariximizda ma'rifatparvar ziyolilarimiz tomonidan bir qator harakatlar bo'lib o'tgan, lekin ularning bunday harakatlari sobiq sovet tuzumi olib borgan siyosat oqibatida o'z natijasini ko'rsata olmagan edi.

Milliy-ma'naviy tiklanish jarayoni iqtisodiy-moliyaviy jarayonlar bilan chambarchas bog'liq bo'lganligi uchun ham, ushbu sohalarda amalga oshirilayotgan islohotlar jamiyatning ma'naviy hayotini yuksaltirishga o'zining katta hissasini qo'shmoqda. Jamiyatning moddiy va ma'naviy hayoti doimo o'zaro

¹O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – T.: O'zbekiston, 2010. – 4-b.

²Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – engilmas kuch. – T.: Ma'naviyat, 2008. – 87-b.

uyg'unlikda bo'lib kelgan. Insonning kundalik hayotida, uning butun umri davomidagi faoliyatida ma'naviy yuksalishning asosiy omillaridan biri moddiy asos ekanligi tarixiy jarayonlarda o'zini isbotlab berdi.

Mustaqillikning ilk kunlaridanoq milliy-ma'naviy tiklanishga erishish maqsadida ma'naviy va moddiy hayot uyg'unligini kuchaytirishga katta e'tibor qaratib kelinmoqda, bu bog'liqlikni kuchaytirish tarixiy zaruriyatdir. Ushbu tarixiy haqiqat haqida Prezident I.A.Karimov o'zining "Yuksak ma'naviyat-engilmas kuch" nomli asarida shunday fikrlarni ilgari suradi: "Ana shu haqiqatdan kelib chiqqan holda, biz iqtisodiy o'nglanish, iqtisodiy tiklanish, iqtisodiy rivojlanish jarayonlarining ma'naviy poklanish, ma'naviy yuksalish harakatlari bilan tamomila uyg'un ravishda rivojlanib borishini doimo davlatimiz va jamiyatimizning e'tibor markaziga qo'yib kelmoqdamiz"¹.

Mustaqillik yillarida iqtisodiy sohada erishgan yutuqlarimiz ma'naviyatni yanada yuksaltirish yo'lida mustahkam poydevor bo'lib xizmat qiladi.

O'zbekiston bugungi kunda to'la siyosiy mustaqilikka erishgan mamlakat. U hech kimdan kam bo'lmagan davlatchilik tajribasiga ega. U o'z tajribalariga suyangan holda, dunyo davlatlarining ilg'or taraqqiyotini o'rgangan bir davlat sifatida o'zi belgilab olgan rivojlangan huquqiy demokratik jamiyat barpo etish yo'lidan dadil odimlamoqda. Davlatimiz o'zining milliy qo'shinlariga ega.

Siyosiy mustaqil davlat mustaqil ravishda chet davlatlar bilan aloqa qilish huquqiga ega bo'lishi kerak. Bugungi O'zbekiston ana shunday imkoniyatga ega. Bir paytlar sobiq sovetlar uni dunyodan uzib qo'ygan bo'lsa, istiqloldan so'ng O'zbekiston teng manfaatlar asosida dunyo davlatlari bilan barcha sohalar bo'yicha hamkorlikni boshlab yubordi. Uning bugungi taraqqiyotida rivojlangan davlatlar tajribasining o'rni kattadir.

Prezident Islom Karimovning O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganligining 18 yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimdagi ma'ruzasida ta'kidlab o'tilganidek, "Bugun O'zbekistonimiz bosib o'tgan mustaqil taraqqiyot yo'lini xolisona baholar ekanmiz, o'tgan davr mobaynida biz erishgan, dunyo

¹Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – engilmas kuch. – T.: Ma'naviyat, 2008, 69-bet.

jamoatchiligi tan olgan olamshumul yutuq va marralar, avvalambor, izchil rivojlanayotgan iqtisodiyotimiz va uning barqaror o'sish sur'atlari, aholi farovonligining yildan-yilga oshib, jahon hamjamiyatida mamlakatimiz obro'-e'tiborining tobora yuksalib borayotgani – bularning barchasi Konstitutsiyamizning asosiga qo'yilgan, chuqur va puxta o'ylangan maqsad, printsip va normalarning hayotbaxsh samarasi, desak, hech qanday mubolag'a bo'lmaydi"¹.

O'zbekiston bugungi kunda o'zi tanlab olgan taraqqiyot yo'lida ildamlab borayotgan mustaqil mamlakatdir. O'zbekiston taraqqiy etgan mamlakatlar qatoridan joy olishimizga to'siq bo'lishi mumkin bo'lgan muammolarni o'zi hal etish imkoniyatlariga ega bo'ldi. Milliy-ma'naviy tiklanish yo'lidagi harakatlarni xalqimiz to'g'ri tushunib, tanlab olgan taraqqiyot va yuksalish yo'limizni ongli ravishda qabul qildi.

Shu narsani esdan chiqarmaslik kerakki, sobiq sovet davlati, totalitar tuzum allaqachon qulagan bo'lsa-da, globallashuv jarayonida Markaziy Osiyoda o'z ta'sir kuchini kuchaytirishga, xalqimizni ma'naviy, mafkuraviy jihatdan o'ziga qaram qilib olishga, turli xil usullar orqali O'zbekistonga ma'naviy tazyiq o'tkazib, o'ziga itoat ettirishga intilayotgan kuchlar yo'q emas.

Chunki shunday tabiiy resurslarga boy, jannatmakon, Markaziy Osiyoning yuragi hisoblanmish O'zbekiston o'zining go'zalligi bilan aholisining tinch-totuvligi, osoyishtaligi bilan hali ham dunyoni o'ziga maftun etib kelayotgan mamlakat. Uning xalqi o'sha chetdagi yovuz va alamzada ko'zlarning g'ayir maqsadini allaqachon anglab etgan. O'z yurtini saqlash va uning kelgusi taraqqiyotini yomon ko'zlardan asrash uchun sidqidildan ijodiy jo'shqin mehnatlar bilan yashamoqda. Bu xalqning maqsadi hech qachon, hech kimga qaram bo'lmaslik va o'z yurtida demokratik jarayonlarni davom ettirib, har tomonlama rivojlangan, farovon hayotni barpo etishdir.

Prezident Islom Karimovning O'zbekiston Respublikasi mustaqilligi 19 yilligiga bag'ishlangan tantanali ma'rosimidagi tabrik so'zida ta'kidlanganidek,

¹Karimov I.A. Mamlakatimizni modernizatsiya qilish yo'lini izchil davom ettirish – taraqqiyotimizning muhim omilidir G'G' Xalq so'zi, 2010 yil 8 dekabr, № 236 (5151).

“Bizning eng ezgu maqsad-muddaomiz – dunyodagi taraqqiy topgan demokratik davlatlar qatoriga kirishdan iboratdir. Buning uchun e'tibor markazimizda turishi zarur.

Birinchidan, iqtisodiyotimizda tarkibiy o'zgarishlarni va olib borilayotgan islohotlarni yanada chuqurlashtirish, iqtisodiy-ijtimoiy o'sishimiz va texnologik rivojlanishimiz sur'atlarini yuksaltirish hisobidan Vatanimiz taraqqiyoti va aholimiz farovonligini munosib darajaga ko'tarishdir.

Ikkinchidan, mamlakatimizni modernizatsiya qilish va erkinlashtirishni, siyosiy-huquqiy va iqtisodiy tizimni demokratik yangilashni, yurtimizda fuqarolik jamiyatini shakllantirishni davom ettirishdir¹.

3. Milliy tiklanishda demokratik, huquqiy davlat barpo etishning ahamiyati

Demokratik jamiyatda eng avvalo siyosiy tuzum tubdan o'zgarib, davlat boshqaruvi hokimiyat xalqning bevosita yoki bilvosita ishtirokida va omma davlat uchun emas, aksincha davlat omma uchun, degan tamoyilning ustuvorligi asosida amalga oshadi va shu ma'noda ham demokratik jamiyatga o'tish jarayoni davlatning barcha sohalarida tub o'zgarish ishlarining amalga oshirilishi natijasi sifatida sodir bo'ladi.

Demokratik jamiyatga o'tishda siyosiy sohada davlatning amaldagi mexanizmlari tugatiladi. Uning o'rniga qurilayotgan jamiyat manfaatlariga javob bera oladigan mexanizmlar shakllantirilib boriladi. Bu borada 2010 yil 12 noyabrda Oliy Majlis Qonunchilik palatasi va Senatining qo'shma majlisidagi Prezident Islom Karimovning “Mamlakatimizda demokratik islohotlarni yanada chuqurlashtirish va fuqarolik jamiyatini rivojlantirish kontseptsiyasi”da 2010-2016

¹Prezident Islom Karimovning O'zbekiston Respublikasi mustaqilligining 19 yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimdagi tabrik so'zi G'G' Xalq so'zi, 2010 yil 1 sentyabr, № 171.

yillargacha mamlakatni isloh etish va demokratlashtirish yangi bosqichining 6 ta ustuvor vazifalarini belgilab berdi¹. Ular:

1. Davlat hokimiyati va boshqaruvini demokratlashtirish.
2. Sud-huquq tizimini isloh etish.
3. Axborot sohasini isloh qilish, axborot va so'z erkinligini ta'minlash.
4. O'zbekistonda saylo huquqi erkinligini ta'minlash va saylov qonunchiligini rivojlantirish.
5. Fuqarolik jamiyati institutlarini shakllantirish va rivojlantirish.
6. Demokratik bozor islohotlarini va iqtisodiyotini liberallashtirishni yanada chuqurlashtirish.

Iqtisodiy sohada esa, bozor munosabatlari qaror topadi. Taraqqiyotda ommaning o'z moddiy manfaatdorligini erkin qondira olishi asosida umumiy iqtisodiy rivojlanish sodir bo'ladi. Ma'naviy-ma'rifiy sohada inson omili, uning qadr-qimmati yuksak qadriyat darajasiga ko'tariladi. Shunday jarayonlar tufayli jamiyatning yuksak intellektual kuch asosida rivojlanishi reallikka aylanadi.

Jamiyat bugungi kunda dunyo mamlakatlarida demokratik jamiyatga ideal jamiyat sifatida qaralmoqda. Uni vujudga keltirish uchun faollik ko'rsatmoqda. Ammo demokratik jamiyatga o'tishning barcha mamlakatlar uchun yagona bo'lgan aniq andozalari, yana ham aniqrog'i «model»lari yo'q va u bo'lishi ham mumkin emas. Chunki har bir mamlakat na faqat o'zining tuzilishi, iqtisodiy taraqqiyot darajalari, imkoniyatlari, intellektual imkoniyatlariga ega va biri ikkinchisidan farqlanadi, o'z xalqining mentaliteti, turmush tarzi, urf-odatlari va qadriyatlari bilan ham bir-biridan ajralib turadi. Ularni hech qachon bir qolipga solib bo'lmaydi. Unga harakat qilish nafaqat hech qanday samara beribgina qolmasdan, balki og'ir oqibatlarga olib kelishi mumkinligini tarixiy tajriba tasdiqlagan. Shuning bilan birga demokratik jamiyatga o'tishning barcha mamlakatlar uchun umumiy bo'lgan qonuniyatlari ham mavjud. Jumladan: 1) siyosiy tizimni isloh qilish, 2) bozor munosabatlarini shakllantirish, 3) insonning o'z ichki

¹Karimov I.A. Mamlakatimizda demokratik islohotlarni yanada chuqurlashtirish va fuqarolik jamiyatini rivojlantirish kontseptsiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2010. – B. 56.

imkoniyatlarini yuzaga chiqarishi uchun shart-sharoitlarni vujudga keltirish, 4) jamiyat taraqqiyotida yuksak intellektual salohiyat ustuvorligini ta'minlash va boshqa bir qator qonuniyatlar barcha demokratik jamiyat qurishga intilayotgan mamlakatlar uchun umumiy hisoblanadi. Ammo umumiy qonuniyatlar barcha mamlakatlarning o'ziga xosligini hisobga olgan holda demokratik jamiyatga o'tishni inkor etmaydi. Aksincha, o'tish davrida mavjud bo'ladigan muammolarning ma'no-mazmunini teran anglagan holda, ularni sobitqadamlik bilan hal qilish imkonini beradi.

Prezident Islom Karimov "O'zbekistonning o'z istiqlol va taraqqiyot yo'li" (1992) asarida jahon taraqqiyoti tajribasida rivojlangan demokratik davlatlar demokratik jamiyat qurishda quyidagi 4 ta muhim masalaga e'tibor berganliklarini ta'kidlab o'tgan: 1. Demokratiya va qonunchilikni yo'lga qo'ygan. 2. Mulkchilikning turli shakllarini barpo etib, bozor xo'jaligi iqtisodiyotidan borgan. 3. Yuksak ma'naviyat va madaniyatni rivojlantirgan. 4. Jahon hamjamiyatiga kirib borgan.

Demokratik davlat tushunchasi - bunday davlatda davlat organlarini tashkil qilishda, ularning faoliyatida, mamlakat fuqarolari turli-tuman yo'llar orqali keng ishtirok etadilar. Fuqarolarning davlat organlarini tashkil qilishdagi ishtiroki qonun yo'li bilan kafolatlanadi va ularning ishtirokiga keng imkoniyatlar yaratadi. Demokratik davlatda inson manfaati, qadr-qimmat, hayoti, sog'lig'i har narsadan yuqori turadi. Davlat fuqarolarning huquq-erkinliklarini ta'minlash choralarini doimiy ravishda ko'rib boradi. Davlat fuqarolar nazoratida va ularga turli vositalar orqali hisob beradi. Demokratik davlat o'zini o'zi boshqarish, ko'ppartiyaviylik, ommaviy axborot vositalarining erkin bo'lishi, fikrlar xilma-xilligiga sharoit yaratadi.

Milliy-ma'naviy tiklanishning asoslaridan biri mustaqillikdan so'ng O'zbekistonda sobiq sovetlar davri totalitar siyosati tufayli uzilib qolgan milliy-ma'naviy qadriyatlarimiz, moddiy va ma'naviy boyliklari mizga qayta egalik qilish bo'ldi. Milliy ma'naviy tiklanishni amalga oshirishda demokratik tamoyillar asosida yondashildi. Demokratik tamoyillar bu xalq manfaatlari,

maqsad, orzularini ro'yobga chiqarishdan iboratdir. Demokratik tamoyillar O'zbekiston hududida azaldan Sharq mentaliteti negizida amal qilgan. Sobiq sovetlar davrini hisobga olmaganda, davlatchilik tariximizda har doim demokratiyaga amal qilib ish yuritilgan.

Demokratik davlat sifatida O'zbekiston fuqarolik jamiyatini barpo etishga kirishdi.

Fuqarolik jamiyati - erkinlik, ozodlik, tenglik, ijtimoiy adolat jamiyatidir. Inson manfaatini himoya qilish, turmush farovonligini ta'minlash, uning qobiliyati, talanti va iqtidorini ro'yobga chiqarish, niyatlari, orzu-armonlarini amalga oshirish uning oliy maqsadidir. Fuqarolik jamiyati insonparvar jamiyat bo'lib, O'zbekiston hududida yashayotgan, o'zini shu vatanning munosib farzandi deb tan olgan, irqi, e'tiqodi, jinsi va millatidan qat'i nazar barcha xalq vakillarini qo'llab-quvvatlaydi, ularning har tomonlama taraqqiy etishlari uchun barcha shart-sharoitlarni yaratadi hamda ularni himoya qiladi. Prezident aytganidek, «O'zbekiston-kelajagi buyuk davlat. Bu-mustaqil, demokratik, huquqiy davlatdir. Bu-insonparvarlik qoidalariga asoslangan, millati, dini ijtimoiy ahvoli, siyosiy e'tiqodlaridan qat'i nazar fuqarolarning huquqlari va erkinliklarini ta'minlab beradigan davlatdir».

Huquqiy davlat shaklan davlatning o'tmishdagi tarixiy tiplariga o'xshasa-da, o'zining mazmuni, tub mohiyati, keng xalq ommasi maqsad va manfaatlarini o'zida chuqur aks ettirishi, ijtimoiy bazasining keng va turli-tumanligi, qanday ijtimoiy kuchlarga tayanishi, fuqarolar oldidagi burchi va mas'uliyatining nihoyatda kattaligi va boshqa fazilat hamda xususiyatlariga ko'ra huquqiy bo'lmagan davlatlardan keskin farq qiladi¹.

Huquqiy davlatning asosiy belgilari quyidagilardan iborat:

- 1) Xalq hokimiyatining amalga oshishi.
- 2) Huquqning hukmronligi. Ya'ni, shaxs huquq va erkinliklarining hech kim, shu jumladan, davlat tomonidan ham hech qanday holda buzilmasligi.
- 3) Konstitutsiya va qonun ustuvorligi.

¹Qarang: Azizxo'jaev A., Husanov O., Azizov X. Konstitutsiyaviy huquq. Izohli lug'at. T.: «Akademiya», 2001, 37–38, 140-bet; Saidov A., Tadjixonov U. Davlat va huquq asoslari. Toshkent: O'zR IIVA, 1999, 20-bet.

- 4) Hokimiyat vakolatlarining bo'linish tamoyili.
- 5) Sud mustaqilligi.
- 6) Inson huquqlariga rioya etish, ularni himoya qilish va ta'minlash.
- 7) Davlat va fuqarolarning o'zaro mas'uliyati.
- 8) Huquqni muhofaza qiluvchi idoralarning samarali ishlashi.
- 9) Huquqiy madaniyatning yuksak darajada ekanligi.
- 10) Demokratiyaning rivojlanishi va takomillashuvi.

Huquqiy davlatning barcha uchun umumiy bo'lgan andozasi yo'q. Uni har bir davlat milliy davlatchilik borasida tajribalariga tayanib, xalqning turmush tarzi, qadriyatlari va an'analarini hisobga olib, o'z strategik maqsadlariga mos holda shakllantiradi. Lekin huquqiy davlatchilikning dunyo tan olgan va umumbashariy qoida-talablariga javob beradigan yuqoridagi 10 ta tamoyillari mavjud. Bu tamoyillar huquqiy davlatning konstitutsiyaviy asosi. Ular bizning Konstitutsiyamizda to'liq aks etgan.

O'zbekistonda huquqiy demokratik jamiyatni qaror toptirish uchun jamiyatni demokratlashtirish zarur. Bunda Prezident Islom Karimov ta'kidlaganidek, 1) an'anaviy mezonga e'tibor berish va u bilan hisoblashish lozim. 2) Avval mamlakat aholisi turmushini yuksaltirish darkor. Chunki turmush ongni belgilaydi. 3) Fuqarolar ongi, tafakkurini o'zgartirish kerak. Turmushning yuksalishi o'z navbatida odamlar ongi va tafakkur tarzini o'zgartirishga olib keladi. 4) Huquqiy demokratik jamiyatga tabiiy yo'sinda, hech zo'riqish va talofatsiz erishishimiz mumkin. «Odamlar siyosiy ongi, siyosiy madaniyati, siyosiy faolligi yuksalib borgan sari, davlat vazifalarini nodavlat tuzilmalar va fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlariga bosqichma-bosqich o'tkazib borishi zarur»¹.

Avvalo shuni aytish kerakki, dunyodagi har bir davlat betakror, boshqasidan tubdan farq qiladigan ijtimoiy hodisadir. Dunyoda aynan bir-biriga o'xshaydigan ikkita inson bo'lmaganidek, o'zaro aynan o'xshash ikkita davlat ham yo'q, bo'lishi ham mumkin emas.

¹ Karimov I.A. Ozod va obod Vatan, erkin va farovon hayot – pirovard maqsadimiz. T.8 - T.: O'zbekiston, 2000, 333-bet

Xulosa

Mustaqillik O'zbekiston xalqi hayotida yangi tarixiy davrni boshlab berdi. Bu davrning ma'no va mohiyati O'zbekistonda demokratik jamiyat qurishning "O'zbek modeli" bilan uzviy bog'liqligidir. Ayni paytda yangi mustaqil davlatlar qatorida O'zbekiston Respublikasi oldida turgan umumiy vazifani quyidagilarda ko'rish mumkin: uning mazmun-mohiyati va asosiy tamoyillari O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 1-moddasidayoq «O'zbekiston - suveren demokratik respublika, davlatning «O'zbekiston Respublikasi» va «O'zbekiston» degan nomlari bir ma'noni anglatadi»¹ degan qoidada o'z ifodasini topgan bo'lsa, Prezident I.A.Karimov asarlarida biz qurayotgan demokratik jamiyatning boshqa jamiyatlardan o'zining an'anaviy andozalaridan tubdan farqlari, uning o'ziga xosligi va betakrorligi ilmiy-nazariy jihatdan asoslab berilgan. Bu - davlatlar oldida muvaffaqiyatsiz, chippakka chiqqan tarixiy tajribaning fojeali oqibatlarini qisqa davr ichida bartaraf etish kabi umumiy vazifa turganligi bilan bog'liq. Bu uni atroflicha o'rganishni taqozo etadi. Natijada, mamlakatlar oldida turgan maqsad va vazifalarning umumiy jihatlarini ochishga, o'tmishdan ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy va madaniy hayotda qolgan asoratlardan xolos bo'lish yo'llarini ko'rishga yordam beradi.

Shuningdek, zamonaviy bozor iqtisodiyotiga ega bo'lgan, odamlarga munosib turmush kechirishini ta'minlay oladigan, insonning huquq va erkinliklarini himoya qila oladigan chinakam demokratik jamiyat qurishdek murakkab vazifani hal etish bilan bog'liq umumiy zaruratning mavjudligidir. O'zbekiston ham ana shunday davlatlar jumlasiga kirganligi bois mamlakatimizda demokratik jamiyat qurish nazariyasi va amaliyoti masalalarini o'rganishga alohida e'tibor berila boshlandi. Demokratik taraqqiyot yo'lidan sobit qadam bilan rivojlanishda nimalar hisobiga erishish mumkinligini bilish uchun ham uni fan sifatida o'rganish alohida ahamiyat kasb etadi.

Umuman, mustaqillik davrida odamlarimiz ongida ijtimoiy adolatning yangicha tushunchasining shakllanishi mamlakatimiz kelajagi va islohotlar muvaffaqiyati garoviga aylanmoqda. Adolatli jamiyat qurish haqidagi

umuminsoniy orzular va qarashlarni yangi jamiyat barpo etish manfaatlariga bo'ysundirish muhim amaliy masala bo'lib turibdi. Biz barpo etayotgan jamiyat insonparvar bo'lmog'i zarur. Bunda demokratik modellarni ko'r-ko'rona ko'chirib olmasdan, balki ilg'or demokratik jamiyatlar tajribasini tanqidiy o'rganish asosida fuqarolik jamiyatini qurish ehtiyojlariga xizmat qildirish talab etiladi.

O'zbekistonda islohotlar boshlangan dastlabki yillardayoq, kuchli ijtimoiy himoya tizimini yaratishdan maqsad, insonga munosib turmush va faoliyat sharoitlarini vujudga keltirishdan iborat, deb belgilangan edi. Mamlakat Prezidenti I.A.Karimov «O'zbekistonning o'z yangilanish va taraqqiyot yo'liga asos bo'lgan eng muhim qoidalardan biri bozor iqtisodiyotiga o'tishning barcha bosqichlarida oldindan kuchli ijtimoiy siyosatni o'tkazishdir»¹

Demokratik huquqiy davlat va fuqarolik jamiyatini ko'rish davrida o'tish jarayonini oqilona tashkil qilish inson manfaati asosiy o'rinda turadi. O'tish davrida amalga oshiriladigan asosiy vazifalar ijtimoiy himoya tizimini va ijtimoiy adolat tamoyillarini yuzaga chiqarish, uni jamiyat hayotida barqaror qilish maqsadlarini ham nazarda tutadi.

Hozirgi paytda mamlakatimiz aholisining siyosiy-huquqiy madaniyati va ijtimoiy ong darajasining o'sib borishi, jamiyatni demokratlashtirish va liberallashtirish jarayonlarining jadal rivojlanishi, yurtimizda ko'ppartiyaviylik tizimining tobora mustahkamlanishi davlat hokimiyatining uchta subekti, ya'ni davlat boshlig'i bo'lgan Prezident, qonun chiqaruvchi va ijro etuvchi hokimiyatlar o'rtasidagi vakolatlarning yanada mutanosib taqsimlanishini ta'minlash uchun zarur shart-sharoitlarni yuzaga keltirmoqda.

Xullas, mustaqillik yillarida O'zbekistonda ijtimoiy himoya tizimining o'ziga xos tajribasi va an'analari to'plangan. Bunda «inson – jamiyat - davlat» munosabatlari, inson omili ajralib turadi. Shu ma'noda O'zbekistonda ijtimoiy himoya tizimini zamon talablariga mos tarzda takomillashtirish uchun barcha imkoniyatlar mavjud va ular mamlakatda demokratik jamiyatning qurishda muhim ahamiyatga ega bo'lmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. — T.: «O'zbekiston», 2012.
2. O'zbekiston Respublikasining «Fukarolarning o'zini-o'zi boshqarish organlari to'g'risida»gi (yangi tahriri) Qonuni, 1999 yil 14 aprel.
3. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining «Respublika «Mahalla» xayriya jamg'armasi faoliyatini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi qarori, 1993 yil 1 dekabr.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «Fuqarolarning o'zini-o'zi boshqarish organlarini qo'llab-kuvvatlash to'g'risida»gi Farmoni, 1998 yil 23 aprel.
5. Karimov I.A. O'zbekiston— bozor munosabatlariga o'tishning o'ziga xos yuli. T.1. — T.: «O'zbekiston», 1996.
6. Karimov I.A. O'zbekistonda demokratik o'zgarishlarni yanada chukurlashtirish va fukarolik jamiyati asoslarini shakllantirishning asosiy yo'nalishlari. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining 1X sessiyasidagi ma'ruzasi. «Xalq so'zi», 2002 yil 30 avgust.
7. Karimov I.A. Qonun va adolat ustuvorligi faoliyatimiz mezonini bo'lsin. Surxondaryo viloyat xalq deputatlari Kengashining navbatdan tashqari sessiyasida so'zlangan nutq. T.12. — T.: O'zbekiston, 2004.
8. Karimov I.A. Inson, uning huquq va erkinliklari — oliy qadriyat. — T.14. — T.: O'zbekiston, 2006.
9. Karimov I.A. Yangilanish va barqaror taraqqiyot yo'lidan yanada izchil harakat qilish, xalqimiz uchun faravon turmush sharoitini yaratish — asosiy vazifamizdir. — T.: O'zbekiston, 2007.
10. Karimov I.A. Inson manfaatlarini ta'minlash, ijtimoiy himoya tizimini takomillashtirish — ustuvor vazifamizdir. — T.: «O'zbekiston», 2007.
11. Karimov I.A. Demokratik huquqiy davlat, erkin iqtisodiyot talablarini to'liq joriy etish, fuqarolik jamiyati asoslarini qurish — faravon hayot garovidir. — T.: «O'zbekiston» NMIU, 2007.

12. Karimov I.A. Jamiyatimizni erkinlashtirish, islohotlarni chuqurlashtirish, ma'naviyatimizni yuksaltirish va xalqimizning hayot darajasini oshirish – barcha ishlarimizning mezoni va maqsadidir. – T.15. – T.: “O’zbekiston”, 2007.
13. Karimov I.A. O’zbekistonning 16 yillik mustaqil taraqqiyot yo’li. – T.: “O’zbekiston”, 2007.
14. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – engilmas kuch. – T., Ma'naviyat, 2008.
15. Rahimov I., Zohidov A., Azizov Sh., Ayupov A. va boshq. Mustaqillik mafkurasini va O’zbekistonda demokratik jamiyat qurishning iqtisodiy, ijtimoiy va ma'naviy negizlari. -T.: «Universitet», 2001.
16. O’zbekiston: 13 yil mustaqil taraqqiyot yo’lida. T.: «O’qituvchi», 2004.
17. Do’stjonov T., Hasanov S. O’zbekiston demokratik taraqqiyot yo’lida. T.: Toshkent Moliya instituti, 2004.
18. S.H.Nosirxo’jaev, T.Sultonov, M.Qahhorova. O’zbekistonda demokratik jamiyat qurish nazariyasi va amaliyoti. Darslik. – T., 2009.
19. Sharifxo’jaev M. O’zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Senati. – T.: Sharq, 2005.
20. Aliev B., Hoshimov T. O’zbekistonda demokratik jamiyat qurish nazariyasi va amaliyoti. – T.: O’zbekiston Yozuvchilar uyushmasi «Adabiyot nashriyoti», 2005.
21. Shu muqaddas Vatanda azizdir inson. – T., O’zbekiston, 2010.